

Väitöskirja »Suurtuotannon edut, hyödykkeiden erilaistaminen ja markkinavoima»

MICHAEL WATERSON

Professori

University of Warwick

Ville *Aalto-Setälän* väitöskirja »Suurtuotannon edut, hyödykkeiden erilaistaminen ja markkinavoima» käsittelee vähittäiskaupan taloustiedettä. Työ sisältää 133 sivua lukematta mukaan lähdeluetteloja, sisällysluetteloja jne. Työ koostuu viidestä varsinaisesta kappaleesta, liitteistä sekä johdanto- ja yhteenvetoluvusta.

Väitöskirja tutkii vähittäismyynnin taloustiedettä sekä empiirisesti että teoreettisesti. Erityisesti tarkastellaan suomalaista päivittäistavara-kauppaa, joka on kiinnostava toimiala myös Suomen ulkopuolella. Väitöskirjan taloustieteelliset aiheet ovat suurtuotannon edut ja keskittyminen ja niiden vaikutus hyödykkeiden erilaistamiseen, hintoihin ja markkinavoimaan.

Työn rakenne on seuraava. Ensimmäinen varsinainen kappale kuvailee päivittäistavara-kauppaa toimialana. Vaikka tämä on tärkeää, mielenkiintoista ja hyödyllistä, luku on selvästi johdatusta myöhempään työhön, joten en käsittele sitä enempää. Seuraavaksi väitöskirjassa on luku, joka käsittelee hintatason mittaamista toimialalla, jossa yritys selkeästi tuottaa useita hyödykkeitä kuten päivittäistavara-kaupassa.

Tätä seuraa analyysi suurtuotannon etujen mittaamisesta toimialalla. Sitten siirrytään teoreettiseen pohdiskeluun taloustieteen teoriasta lisäämällä kvadraattiset kustannukset *Hotelling*-tyyppiseen spatiaaliseen kilpailun malliin. Viimeinen työn pääluvusta on kunnianhimoisin asetelmaltaan. Tässä luvussa tarkastellaan empiirisesti kilpailua ja markkinavoimaa päivittäistavara-kaupassa. Tarkasteluun on liitetty myymälöiden maantieteellinen sijainti. Tässä lausunnossa kommentoidaan arvioiden väitöskirja luku luvulta ja lopuksi esitetään yhteenveto.

Luku 3 käsittelee hintaindeksin konstruoimisen ongelmaa päivittäistavara-kaupassa. Joku voisi kuvailla tätä »tylsäksi, mutta tarpeelliseksi tehtäväksi». Työn tekijä valitsee indeksin konstruoimisen lähtökohdaksi CES-hyötyfunktion ja *Diewertin* eksaktin indeksin lähestymistavan. Muitakin vaihtoehtoja indeksin lähtökohdaksi olisi ollut kuten *Deatonin* ja *Muellbauerin* laadukas kuluttajan teoriaa käsittelevä työ. Suurin ongelma CES-lähestymistavassa – kuten väitöskirjassa todetaan – on oletus, jonka mu-

kaan kaikkien hyödykkeiden hintajousto on sama. Tämä oletus ei selvästikään päde todellisuudessa. Normaalisti hintaindeksijä konstruoidaessa sallitaan ainoastaan rajoitettu määrä hintajoustoja ja oletus täydellisestä symmetrisyydestä tuntuu äärimmäiseltä. Työssä kuitenkin keskustellaan mahdollisesta harhasta, jos oletus ei pidä paikkaansa tai jos kuluttajien kulutus poikkeaa keskimääräisestä kulutuksesta. Käytännössä poikkeamat erilaisten oletusten välillä näyttävät olevan merkityksettömiä päivittäistavarakaupan kohdalla. Tulokset osoittavat, että hintajousto-oletuksella on hämmästyttävän vähän vaikutusta indeksin arvoihin.

Luku 4 käsittelee myymäläkohtaisia suurtuotannon etuja päivittäistavarakaupassa käyttäen hedonisia kustannus- ja hintafunktioita ottaen huomioon toimialan luonteen usean hyödykkeen tuottajana. Tarkastelu alkaa tärkeällä huomiolla: yleensä hedonisissa hintatarkasteleissa oletetaan katteiden olevan kiinteitä – tämä tutkimus ei tee tätä yksinkertaistavaa oletusta kiinteistä katteista. Luvun nollahypoteesina oletetaan, että kustannukset koostuvat kiinteistä kustannuksista ja vakioisista rajakustannuksista. Kvadraattinen kustannusfunktio on vaihtoehdoisen hypoteesin perustana. Kustannusfunktio estimoidaan käyttäen tavallista ja kaksivaiheista PNS-estimaattoria. Yllätyksekseni tulokset osoittavat, että kustannukset ovat merkittävästi kvadraattiset tuotannon suhteen – rajakustannukset ovat alenevat. Toisin sanoen toimialalla vallitsevat myymäläkohtaiset suurtuotannon edut. Hintafunktion rakenne on konsistentti kustannusfunktion kanssa ja osoittaa, että myymälän koko kasvattaa katteita. Siten luku paljastaa yhteiskunnalliselta kannalta mielenkiintoisen suhteen suurtuotannon etujen (alhaiset kustannukset) ja kustannusten (korkeamat katteet) välillä päivittäistavarakaupassa. Näyttää siltä, että käytännössä ensin mainittu

dominoi jälkimmäistä. Tämä luku on hyödynnänyt käyttökelpoista aineistoa ja tehnyt merkittäviä löytöjä. Tutkimusta olisi kuitenkin parantanut, jos käytettävissä olisi ollut useampia poikkileikkauksia aineistosta.

Luku 5 on teoreettinen ja käsittelee Hotelling-tyyppistä hyödykkeiden erilaistamisen mallia. Luvun tekemä laajennus malliin on kvadraattisten kustannusten tarkastelu. Siten luku seuraa johdonmukaisesti aikaisemman luvun empiirisiä havaintoja. Luku 5 alkaa mukavalla katsauksella olemassa olevaan horisontaalisen hyödykevariaation teoriaan. Erityisen tarkasti esitellään työn tekijän d’AGT:ksi kutsuma malli. Tehty Hotellingin mallin laajennus on melko suoraviivainen. Laajennus on kuitenkin toteutettu pätevästi ja siitä esitetään hyvä taloustieteellinen pohdinta, joten laajennus tuo lisää arvoa väitöskirjaan.

Luku 6 on mittava aihepiiriltään – tutkia markkinarakenteen ja markkinoiden toiminnan suhdetta suomalaisessa päivittäistavarakaupassa ottaen huomioon maantieteellisen sijainnin vaikutukset. Tämän tyyppinen kysymys (eri maiden ja menetelmien kohdalla) on aiheena ainakin kahdessa tietämässäni uudehkoissa väitöskirjassa, joten aihe on hyvin ajankohtainen.

Tämän luvun aineiston kerääminen ja käsitely on vaatinut selvästikin paljon työtä, mitä voi ainoastaan arvostaa. Erityisesti paikkatietojärjestelmän aineistojen yhdistäminen myymälä- ja aluekohtaiseen aineistoon on täytynyt olla hyvin merkittävä ja aikaa vievä tehtävä, mistä kerrotaan melko vähän. Ottaen huomioon aineiston merkittävyyden ja hyödyllisyyden, olen jossakin määrin yllätynyt, että työn tekijä käyttää hyvinkin redusoitua muotoa estimoinneissaan eivätkä perustelut tälle tunnu kovin vahvoilta. Hyväksyn kuitenkin sen, että näkemykset rakennemalleista vaihtelevat eikä ole olemassa tiettyä »oikeaa» rakennemallia. Luvun

analyysi perustuu aiempiin lukuihin: hintaa selitettäessä käytetään luvussa 4 estimoituja tuloja rajakustannuksista. Estimoitu hinnoittelufunktio on kuitenkin merkittävästi erilainen kuin luvussa 4, koska käytetyt aineistot ovat erilaisia.

Mielestäni tällä luvulla on potentiaalia tulla erittäin hyväksi paperiksi – osittain erittäin hyödyllisen maantieteellisen aineiston takia. Siksi

kehottaisin työn tekijää käyttämään aikaa – väitöskirjan teon jälkeen – tutkimuksen kehittämiseksi julkaistavaksi arvostetussa tieteellisessä lehdessä.

Kaiken kaikkiaan pidän Ville Aalto-Setälän väitöskirjaa hyödyllisenä kontribuutiona päivittäistavarakauppaa koskevaan tieteelliseen kirjallisuuteen. Työ käsittelee tärkeitä kysymyksiä ja on tehty asianmukaisesti.